

Tävling i undervisningen: En nyckel till motivation eller potentiell exkludering?

- en kvalitativ studie om tävlingsmoment i ämnet
idrott och hälsa

August Frisk Lindahl & Björn Idh

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Självständigt arbete avancerad nivå 65: 2023
Ämneslärarprogrammet 2019-2024
Handledare: John Berg
Examinator: Pia Lundquist Wanneberg

Competition in Education: A key to motivation or potential exclusion?

- a qualitative study on competitive aspects in the
subject of sport and health

August Frisk Lindahl & Björn Idh

THE SWEDISH SCHOOL OF SPORT
AND HEALTH SCIENCES
Master's degree Project 65: 2023
Teacher Education Program 2019-2024
Supervisor: John Berg
Examiner: Pia Lundquist Wanneberg

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Studiens syfte var att undersöka på vilket sätt lärare i idrott och hälsa anser att undervisningen påverkar elevernas uppfattning av tävling och hur denna uppfattning kan variera beroende på tidigare erfarenheter.

- Hur arbetar lärare i ämnet idrott och hälsa med tävling som ett medel för elevernas kunskapsutveckling?
- På vilket sätt anser lärare i ämnet idrott och hälsa att tävlingsmoment i undervisningen påverkar elevernas motivation till att delta?

Teori och metod

Studien utgick från ett teoretiskt ramverk som inkluderar begreppet habitus från Pierre Bourdieus sociala verktygslåda samt Engströms praktiker och logiker. Vi har använt en kvalitativ ansats där resultatet grundades på semistrukturerade intervjuer med sex idrottslärare. Datamaterialet, inspelade intervjuer, transkriberades och analyserades utifrån fyra teman; användning av tävling i undervisningen, nivåanpassning, känslor och attityder samt idrottsbakgrund.

Resultat

Resultatet visar att användningen av tävlingsmoment varierar bland lärare. Flera försöker undvika det, framförallt om det leder till att elever känner sig otrygga eller om det bidrar till olikvärdiga förutsättningar. Samtidigt kan lärarna se fördelar med tävlingar, bland annat som ett motiverande verktyg. Lärarna diskuterar också huruvida elever som är aktiva inom tävlingsidrott på fritiden tenderar att gilla tävlingsmoment i skolan mer än de som inte är det.

Slutsats

Lärarna som deltog i denna studie menade att elevernas uppfattning av tävling varierar. Elevernas motivation präglas framförallt av tidigare erfarenheter av tävlingsidrott. För att eleverna ska känna motivation till att delta och ges möjlighet att utveckla sina kunskaper i ämnet krävs det bland annat att lärarna anpassar undervisningen utifrån samtliga elever.

Abstract

Aim

The purpose of this study was to investigate how teachers in physical education perceive how their teaching affects students' perception of competition and how this perception may vary depending on prior experiences.

- How do teachers in the subject of physical education use competition as a means for students' knowledge development?
- In what way do teachers in the subject of physical education believe that competitive elements in teaching affect students' motivation to participate?

Theory and method

The study drew upon Pierre Bourdieu's concept of habitus and Engström's practices and logics. A qualitative method has been used, and the results were based on semi-structured interviews with six teachers in physical education. The data, recorded interviews, were transcribed and analyzed based on four themes: the use of competition in teaching, level adaption, emotions and attitudes and sport background.

Results

The results indicate that the use of competitive elements varies among teachers. Several try to avoid it, especially if it makes students feel insecure or contributes to unequal conditions. At the same time, the teachers can see the benefits of competitions, such as being a motivating tool. The teachers also discuss whether students who are active in competitive sports during their spare time tend to appreciate competitive elements in school more than those who aren't.

Conclusions

The teachers who participated in this study argued that students' perception of competition varies. Students' motivation is primarily influenced by previous experiences in competitive sports. To ensure that students feel motivated to participate and be given the opportunity to develop their knowledge in the subject, teachers need to adapt instruction based on all students' needs.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund	2
1.1.1 Idrott och hälsa i skolan	3
1.1.2 Tävlning genom historien	4
1.1.3 Begreppet tävling	5
2. Syfte	6
2.1 Frågeställningar	6
3. Forskningsläge	6
3.1 Elevernas förkunskaper	6
3.2 Elevernas motivation	7
3.3 Könsskillnader	8
3.4 Fördelar med tävling.....	9
3.5 Kritik mot tävling	10
4. Teoretiskt ramverk	11
4.1 Habitus.....	11
4.2 Engströms praktiker och logiker.....	11
4.3 Prestation	12
5. Metod	12
5.1 Urval och genomförande	13
5.2 Etiska överväganden.....	13
5.3 Datamaterial.....	14
5.4 Databearbetning.....	14
5.5 Tillförlitlighet och giltighet	15
6. Resultat.....	16
6.1 Användning av tävling i undervisningen.....	17
6.2 Nivåanpassning.....	19
6.3 Känslor och attityder	21
6.4 Idrottsbakgrund.....	23
6.4.1 Tävlingsidrott.....	24
6.4.2 Genus	25

7. Teoretisk analys.....	27
8. Diskussion	28
8.1 Metoddiskussion.....	31
8.2 Slutsats.....	32
8.3 Förslag på vidare forskning	34
Käll- och litteraturlista.....	35

Bilaga 1.

Bilaga 2.

Bilaga 3.

1. Inledning

Som blivande lärare i ämnet idrott och hälsa har vi valt att fördjupa oss i undervisningens tävlingsmoment. Under utbildningen på Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) har våra lärare ofta betonat att undervisningen i idrott och hälsa ska främja samtliga elever och inte bara dem som idrottar på sin fritid. Samtidigt visar Skolinspektionens (2018) kvalitetsgranskning att en femtedel av eleverna i årskurs 7–9 inte deltar regelbundet i undervisningen i ämnet idrott och hälsa. 2017 kom Centrum för idrottsforskning (CIF, 2017) med rapporten *Statens stöd till idrotten - uppföljning 2016*. CIF (2017) menar att de barn och unga som rör sig minst under lektionerna i idrott och hälsa tenderar att vara stillasittande på raster och tillhör sällan någon föreningsidrott. Gruppen är relativt liten men är i störst behov av ökad fysisk aktivitet. Problemet är att det är dessa barn och unga som är svårast att nå. Bakgrunden till detta är enligt CIF (2017) att de känner sig exkluderade från den idrottskultur som både föreningsidrotten och skolidrotten präglas av. Skolinspektionen (2018) menar att undervisningen i idrott och hälsa främst är anpassad för elever som redan idrottar på sin fritid och att tävlingsmoment tar upp en stor del av undervisningen. Detta bidrar enligt Skolinspektionen (2018) till olikvärdiga förutsättningar där eleverna inte ges samma möjlighet till att utvecklas. I och med att tävlingsaspekten finns närvarande, uppstår även en problematik kring huruvida fördelningen mellan tjejer och killar ska se ut (Skolinspektionen, 2018).

Tävling handlar i grund och botten om att jämföra sig med andra, inneha de bästa fysiska och psykiska förutsättningarna samt att vinna eller förlora (Engström, 2013, s. 30). För den enskilda individen kan tävlingsidrotten bidra med flera olika positiva egenskaper, exempelvis att sätta människor i en gemenskap samt att de lär sig och måste anpassa sig efter de många värderingar och normer som tävlingsidrotten ofta förknippas med (Engström, 2013, s. 28). Att vara aktiv inom tävlingsidrott kan på grund av dessa värderingar och normer även bidra till bättre betyg i skolan samt bättre jobb möjligheter i framtiden (Engström, 2013, s. 29). Men samtidigt som tävling för många upplevs som positiv och stärkande kan den för andra upplevas som raka motsatsen. Har man inte de kroppsliga färdigheter som tävlingsidrotten kräver, kan man i stället känna ett utanförskap och ett förakt gentemot tävling (Aggerholm et al., 2018). Engström (2013, s. 28) skriver också att de normer och värderingar som ofta förknippas med tävlingsidrotten ibland kan stå direkt emot ens egna och att detta sedermera leder till att de känner att det blir något som de måste motsätta sig. På samma sätt som man

kan ställa sig emot tävling som form kan även grupperna eller lagen ställa sig emot varandra. Detta eftersom det inom tävlingsidrotten ofta bildas en “vi och dem”-känsla (Shields et al., 2010). Att tävla på fritiden är för alla frivilligt. Man väljer själv huruvida man vill vara med i en förening eller inte, men eftersom vi i Sverige har skolplikt innebär detta att ämnet idrott och hälsa är obligatoriskt.

1.1 Bakgrund

Riksidrottsförbundet (RF, 2022) menar att idrottsrörelsen länge sett på barn och ungdomar som små vuxna och att det är något som i vis mån hänger kvar. Det tävlingssystem som finns inom idrottsrörelsen kan enligt RF (2022) bidra till att barn och ungas motivation till att idrotta försämras. Det har under senare år pågått en het debatt kring tävling och fokus på resultat inom den organiserade ungdomsidrotten. 2014 publicerade RF *anvisningar för barn- och ungdomsidrott*. Där står det bland annat att barn och ungdomar ska ha samma chans till utveckling oavsett förutsättningar och ambitionsnivå. Idrotten ska bidra till glädje där barn och unga kan känna gemenskap och tillhörighet. RF:s (2014) intention är att idrotten bland annat ska leda till långsiktig utveckling. Därför bör målet vara att stimulera barn och unga till ett livslångt idrottsintresse snarare än att fokusera kortsiktigt på att vinna matcher där en del får delta mer än andra. För att lyckas vill RF (2014) bland annat att det ska vara mindre uppmärksamhet på resultat, med motiveringen att barnens prestation ska sättas i relation till deras egen utveckling och inte andras.

Flera föreningsidrotter strävar efter mindre fokus på tävlingsmoment och större fokus på glädje och gemenskap. Bland annat Svenska Fotbollförbundet (2014) som 2010 kom med direktiven att lägga mindre fokus på resultat och tabeller i barnfotboll. Detta ledde senare till att Svenska Fotbollförbundet (2018) valde att förbjuda tabeller för barn under 13 år. I och med detta hoppas Svenska Fotbollförbundet sända ut en signal att resultatet inte ska vara i fokus. I stället ska fotbollen präglas av lek, bidra till glädje och att barnen ska lära sig träna fotboll (Svenska Fotbollförbundet, 2014). Stockholms Fotbollförbund (STFF, 2023) har valt att ta det ett steg längre genom att slopa serier helt och hållet för barn upp till 12 års ålder. Svenska ishockeyförbundet (2023) har också valt att agera och 2019 tog de fram ”Hemmaplansmodellen” med förhoppningen att förändra ungdomsishockeyn till det bättre. Med modellen vill Svenska ishockeyförbundet (2023) skilja på barn- och ungdomshockey

och elitverksamheter. Bland annat genom att särskilja hur vuxna tävlar och hur barn tävlar. För barnen ska det handla mer om vad som händer i stunden, att vara först till pucken eller att ge allt för att rädda den snarare än att fokusera på vilket lag som vinner matchen. Målet med detta är enligt Svenska ishockeyförbundet (2023) att fokusera mer på spelarnas utveckling och lärande och att anpassa spelet så att fler känner glädje med det.

1.1.1 Idrott och hälsa i skolan

I den här studien valde vi att fokusera på hur tävling påverkar barn och unga i ämnet idrott och hälsa. Debatten kring tävling har även berört undervisningen i skolan. Under 1980-talet fick ämnet idrott och hälsa motstå kritik på grund av dess starka samband med föreningsidrotten. Innehållet i undervisningen präglades av tävling där flera av eleverna exkluderades som en konsekvens av detta (Larsson, 2016, s. 56). Denna bild av ämnet fortsatte sedan fram till och med den nya läroplanen, LPO94 (Larsson, 2016, s. 40). Förhoppningen med den nya läroplanen var att de praktiska ämnena skulle fylla en större roll som ett kunskapsutvecklande ämne (Larsson, 2016, s. 40). Dagens Kursplan, Lgr22 syftar bland annat till att ” Undervisningen ska vara utformad så att alla elever kontinuerligt kan delta i undervisningens aktiviteter och ge eleverna förutsättningar att kunna delta i andra rörelseaktiviteter i skolan”. Den syftar även till att eleverna ska ” [...] få möta olika slags aktiviteter i varierande miljöer och sammanhang samt få möjlighet att utveckla sin samarbetsförmåga och respekt för andra” (Skolverket, 2022). Trots detta verkar problematiken med att tävlingsmoment får för stor plats i undervisningen finnas kvar (Skolverket, 2018). Fenomenet går att se även utanför Sverige. Studier gjorda i hela Skandinavien tyder på att undervisningen domineras av aktiviteter och värderingar kopplat till tävlingsidrotten. Detta bidrar till att flera elever upplever negativa känslor till ämnet idrott och hälsa i skolan (Aggerholm et al., 2018). Skolverket har kommit fram till liknande slutsatser och menar att flera elever upplever ämnet som omotiverande på grund av den tävling som ofta förekommer (Åström, 2017).

Duncan och Kern (2020) har studerat problematiken kring tävling i skolan ur en amerikansk kontext. Duncan och Kern (2020) menar att världen blir alltmer tävlingsinriktad. Det finns själ att tro att idrotten i skolan borde vara skyddad från denna tävlingsinriktade värld, men så är inte fallet många gånger. Duncan och Kern (2020) beskriver att tävlingsinriktade sporter

snarare är en grundpelare inom många läroplaner. Det kan exempelvis tydliggöras genom olika stafettlopp, elimineringslekar eller turneringar. Vidare lyfter Duncan och Kern (2020) problematiken kring hur svårt det är att skapa förutsättningar för att tävla framgångsrikt i skolan. Om eleverna ska kunna tävla framgångsrikt krävs det en del motoriska färdigheter, men även att de kan samarbeta med varandra. Ett problem är att undervisningstimmar i idrott och hälsa är för korta. Detta bidrar till att eleverna inte får tillräckligt med tid på sig till att utveckla de färdigheter som krävs för att tävla mot andra (Duncan & Kern, 2020).

Londos (2010) har undersökt relationen mellan idrottsundervisning och idrott som utövas på fritiden. Londos (2010) kommer bland annat fram till att tävling är ständigt återkommande i undervisningen. Tävling är en stor del av många lärare och elevers habitus. En del av detta kan också bero på att flera av de lärare som undervisar i ämnet är obehöriga, där deras enda referensramar kommer ifrån föreningsidrotten (Åström, 2017). Detta är en bidragande orsak till att så många elever önskar att tävla samt att lärarna ger det en stor plats i undervisningen. Hur läraren bedömer eleverna grundar sig ofta i hur de presterar i olika tävlingsmoment (Londos, 2010).

Idrott och hälsa är ett av de ämnen som ligger i topp när det kommer till anmäld sjukfrånvaro (Åström, 2017). I Sverige finns det en tydlig skillnad mellan skolämnet idrott och hälsa och föreningsidrotten, där ämnet är obligatoriskt medan föreningsidrotten inte är det. Skolan har därmed inte det ansvar för föreningsidrotten som många andra länder har (Larsson, 2016). Dock kommer ändå nio av tio barn i kontakt med föreningsidrotten på ett eller annat sätt under sin uppväxt (Larsson, 2016). Detta kan ligga till grund för de normer som lektionssalarna i ämnet idrott och hälsa är förknippade med. Larsson (2016) beskriver att just salen är en bidragande faktor till hur tävling uppkommer. Detta eftersom eleverna ser linjer och mål och då förknippar det med att tävla på grund av relationen de har till idrottssalar på sin fritid.

1.1.2 Tävling genom historien

Under 1800-talet var linggymanstiken det som undervisades i svenska skolor, detta i syfte för att främja både den psykiska och fysiska hälsan hos alla Sveriges medborgare (Engström, 2012, s. 21). Under samma period växte det som vi idag kallar för tävlingsidrott fram i

England. Detta för att fostra de killar som tillhörde den övre medelklassen att bli starkare och bättre samhällsmedborgare som skulle kunna tjäna det brittiska imperiet (Engström, 2012, s. 25). När svenska handelsmän sedermera besökte de brittiska hamnarna fick de upp ögonen för tävlingen och tog då även med det hem till Sverige. Gymnasterna i Sverige var dock inte lika positivt inställda till idrotten som handelsmännen, de hävdade i stället att tävling var omanligt och dessutom ansågs det vara ett hot mot människans intellektuella förmåga (Larsson, 2016, s. 57).

År 1891 bildades Svenska gymnastikförbundet, senare Svenska Gymnastik- och Idrottsförbundet (SGI). SGI gick 1903 samman med Svenska idrottsförbundet (SI) som tidigare varit tydliga med att de ville frigöra sig från gymnastikens dominans. Tillsammans bildade SGI och SI Svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund (RF) (Ljunggren, 2020, s. 121). Från år 1910 fram till och med år 1950 ökade antalet medlemmar i riksidrottsförbundet från 56 000 till 790 000 medlemmar (Lindroth, 2011, s. 188). 1900-talets början och framför allt de olympiska spelen 1912, ses som starten för tävlingsidrotten i Sverige (Engström, 2012, s. 27). Införandet av tävlingsidrotten i Sverige tycktes ha flera olika fördelar i samhället. Det skulle främja en sundare befolkning, minska klyftorna i samhället och även stärka den nationalistiska känslan i landet (Engström, 2012, s. 27). Tävlingsidrotten riktade sig framför allt till män vilket medförde att kvinnorna hamnade längre ner i den sociala hierarkin (Ljunggren, 2020, s. 118). Under mitten av 1900-talet hade skolidrottsförbundet växt och skolorna tävlade mot varandra utanför den obligatoriska skoltiden (Lindroth, 2011, s. 255). Själva idrottsundervisningen i skolan präglades dock fortfarande av gymnastisk och år 1962 döptes ämnet om till gymnastik trots att idrottsrörelsen tog alltmer mark i samhället i övrigt (Lindroth, 2011, s. 255). Det var inte förrän år 1980 som idrotten i skolan ändrade riktning då de bytte namn från gymnastik till idrott (Engström, 2012, s. 38). Förespråkarna för idrotten hade under en lång period hävdad att gymnastiken var för gammalmodig och att idrotten medförde bättre fysiologiska effekter (Larsson, 2016, s. 57).

1.1.3 Begreppet tävling

Vi valde att använda nationalencyklopedins definition av tävling, vilket är "Särskilt anordnad begivenhet varvid flera personer (eller lag) mäter sin förmåga för att fastställa vem som är

bäst och näst bäst etc. i ngt avseende” (Nationalencyklopedin, 2023). Det engelska ordet för tävling är *competition*. Därför har vi även använt den engelska ordbokens definition av begreppet, vilket är “The action of endeavoring to gain what another endeavors to gain at the same time’ (Johnson); the striving of two or more for the same object; rivalry. Now largely used in connection with competitive examinations” (Oxford English Dictionary, 2023).

2. Syfte

Studiens syfte var att undersöka på vilket sätt lärare i idrott och hälsa anser att undervisningen påverkar elevernas uppfattning av tävling och hur denna uppfattning kan variera beroende på tidigare erfarenheter.

2.1 Frågeställningar

- Hur arbetar lärare i ämnet idrott och hälsa med tävling som ett medel för elevernas kunskapsutveckling?
- På vilket sätt anser lärare i ämnet idrott och hälsa att tävlingsmoment i undervisningen påverkar elevernas motivation till att delta?

3. Forskningsläge

På vilket sätt tävlingsmoment behandlas i undervisningen och hur det påverkar eleverna har behandlats i flera tidigare studier, både i Sverige och internationellt. I följande avsnitt ger vi en översiktlig redogörelse för existerande forskning med hjälp av ett antal utvalda teman som är av särskild relevans för denna studie.

3.1 Elevernas förkunskaper

Att utöva tävlingsidrott under idrotten kan leda till att elever får upp ögonen för olika sporter och därefter fortsätter att utöva dem på fritiden. Det har gjorts amerikanska studier om attityder kopplat till tävling. Bland annat Bernstein et al. (2011) som kom fram till att de elever som har tillräckligt med förkunskaper i respektive tävling har en positiv attityd

gentemot att tävla medan de elever som inte har tillräckligt med förkunskaper har en negativ attityd. Samma studie kom fram till att eleverna behöver träna på de olika momenten som ingår i det kompletta spelet innan för att på så sätt ge alla elever möjligheten att kunna delta (Bernstein et al., 2011). Liknande resultat har framkommit i svenska studier. Aggerholm et al. (2018) kom fram till att tävling gynnar de elever som har kunskapen och förmågan för de specifika momenten men att det får motsatta effekter för dem som inte besitter samma förmågor (Aggerholm et al., 2018). Studier tyder också på att både lärare och elever har svårt att se på tävling som något annat än att vinna eller förlora. Vidare menar Aggerholm et al. (2018) att synen på att använda tävling med målet att eleverna ska uppnå något tillsammans med andra anses vara en utopi. Att använda sig av tävling i undervisningen kan få direkta negativa konsekvenser genom att det inte upplevs som meningsfullt för eleverna, detta eftersom förkunskaperna skiljer sig kraftigt åt i klasserna (Aggerholm et al., 2018). Londos (2010) är inne på samma spår och menar att användandet av tävling kan skapa en känsla hos eleverna att de ska prestera snarare än att lära sig nya färdigheter.

3.2 Elevernas motivation

Tidigare studier har även undersökt vilken påverkan tävlingsmomenten har på elevernas motivation. Bland annat Höffler et al. (2017) som undersökte om det går att främja elevers lärande med hjälp av tävling. I studien jämförde de elever som deltog i en kognitiv skoltävling inom naturvetenskap med elever som inte deltog. Forskarna valde att fokusera på målorienteringar och kompetensövertygelser. Till studien valdes två tävlingar för skolelever. Den första tävlingen var International Junior Science Olympiad som är en naturvetenskapstävling för elever där cirka 50 länder deltar. Tävlingen syftar till att främja intresset för naturvetenskap och interkulturell förståelse. Den andra tävlingen var Jugend trainert Für Olympia där syftet är att förmedla sociala värden med hjälp av idrott.

Resultaten visade på tydliga skillnader mellan grupperna. Höffler et al. (2017) kunde inte se någon koppling mellan deltagande i tävlingar och prestation. Däremot fanns det en koppling mellan deltagande i tävlingar och målinriktning. Gruppen som deltog i International Junior Science Olympiad var mer målinriktade och visade mindre benägenhet att undvika uppgifter än de som inte deltog. Gruppen som deltog i Jugend trainert Für Olympia verkade drivas genom sitt intresse till att lära sig mer. Vidare menar Höffler et al. (2017) att tävling kan ses

som ett verktyg för att främja inlärningsprocesser. Här blir det dock viktigt att understryka att tävlingen som speglade Höffler et al. (2017) undersökning skedde mellan individer som alla är duktiga och intresserade i ämnet och inte mellan klasskamrater.

Vad som intresserar människor till att delta i fysiska aktiviteter skiljer sig åt. Bland annat mellan barn och vuxna. Allender et al. (2006) genomförde en studie med målet att analysera vilka motiv och skäl som driver barn och vuxna att delta i sport och fysisk aktivitet. Som metod har de granskat artiklar mellan åren 1990–2004 som syftar till att utforska det aktuella ämnet. Studien kom fram till att motivationen till fysisk aktivitet skiljer sig mellan olika grupper. För vuxna kan motiv till att delta i fysisk aktivitet handla om ökad självkänsla eller förbättrad kondition. För barn hamnade lek och social interaktion i fokus. Barn drar sig mer till aktiviteter som de tycker är roliga och som involverar samspel med andra. Allender et al. (2006) beskriver även att konkurrensinriktade aktiviteter och brist på en trygg miljö båda ses som ett hinder för att barn ska vara fysiskt aktiva. Unga tjejer tenderar att undvika aktiviteter som präglas av maskulinitet och aktiviteter där man svettas. Detta som en konsekvens i form av sociala tryck om att tjejer bör vara feminina (Allender et al, 2006). Vidare tenderar tjejer att exkluderas från undervisningen när det är tävling eftersom studier tyder på att killarna i regel tar större plats (Aggerholm et al., 2018; Harvey et al., 2013).

3.3 Könsskillnader

Andra studier styrker det Allender et al. (2006) beskriver om könsskillnader. Fagrell et al. (2012) har studerat hur lekar och spel i idrott och hälsa kan påverka killar och tjejers roller. Resultatet visar att undervisning som präglas av ”korrekt spel”, alltså att spela enligt officiella regler i kombination av dominerande maskulinitet och en passiv lärare resulterar i fler dominant killar och underpresterande tjejer. En undervisning som präglas av dominerande maskulinitet bidrar till en viss hierarki bland eleverna. Där vi hittar de dominerande killarna som tar stor plats högst upp och de mindre kompetenta tjejerna som försöker hålla sig i bakgrunden längst ner. Fagrell et al. (2012) kunde genom sina observationer se hur eleverna anpassar sig under spelets gång. Bland annat hur tjejer som var aktiva i bollspelet lärde sig att det är naturligt för en grupp killar att ta över spelutrymmet mer och mer. Det finns också en del könsbundna regler som tjejer behöver anpassa sig till i den dominerande maskulinitet som råder. Bland annat behöver de finna sig i att de inte kan dominera spelet utan underordna sig

och verka som att det vore normalt. Detta bidrar till att tjejer underpresterar och verkar mindre kompetenta än de egentligen är.

Liknande resultat kunde Harvey et al. (2013) påvisa där killarna i olika lag ansåg att tjejerna som tävlade i samma lag var alldeles för dåliga och därmed inte behövde vara med. Samma studie beskrev också hur tjejer men också människor med lägre social bakgrund inte gillar idrotten på grund av att den ofta präglas av några få traditionella sporter förknippade med föreningsidrotten. Vissa tjejer tar också helt avstånd från tävling eftersom de inte vill förknippa sig med de värderingar och normer som tävlingen medför. Harvey et al. (2013) antyder att detta beror på att tävling inte ses som "kvinnligt". Vidare menar Harvey et al. (2013) att kopplingen mellan ämnet idrott och hälsa och traditionella idrotter förstärker de traditionella könsrollerna om maskulint och feminint ytterligare vilket leder till att de som inte lever upp till de maskulina normerna missgynnas (Harvey et al., 2013).

3.4 Fördelar med tävling

Dock finns det studier som tyder på att det också finns fördelar med att tävla i idrott och hälsa. Bland annat kan tävling medföra moraliska värderingar som anses vara positiva (Aggerholm et al., 2018). Några av dessa moraliska värderingar handlar om att respektera motståndaren och att spela ett schysst spel (Aggerholm et al., 2018). Vidare kan tävling bidra med flera andra förmågor för eleverna, exempelvis att de lär sig samarbeta samt utvecklar komplexa rörelseförmågor som de flesta tävlingar innefattar (Aggerholm et al., 2018). Aggerholm et al. (2018) skriver också att även om det finns elever som inte alls gillar att tävla så kan de ändå lära sig något av det, såvida de får reflektera kring själva momentet.

För att se fördelarna med tävling i undervisningen bör vi först och främst fråga oss hur vi uppfattar tävlingen. Ravn (2022) menar att det finns en uppfattning inom sport och tävling där de yttre faktorerna tar större plats än de inre. I många fall är det viktigare att vinna än att kämpa för nöjets skull. Tävling behöver inte enbart handla om matchspel och att vinna. Det är även viktigt att uppmuntra spelarna att njuta av utmaningen som finns i spelet (Ravn, 2022). Ravn (2022) ger också en del råd för hur man kan utveckla tävlingen. Bland annat genom att använda sig mer av inre motivation och påminna spelarna om glädjen som spelet innebär, hylla spelarna prestationer även fast de inte har gjort mål och att uppmuntra spelarna

att visa uppskattning för sina motståndare. Allt för att skapa en mer positiv och glädjefylld tävlingsmiljö som främjar spelarna inre motivation (Ravn, 2022).

Tävling kan också bidra till positiva erfarenheter för en framtida folkhälsa. Under 2010-talet genomförde Storbritannien en stor skolreform som för ämnet idrott och hälsa del innebar att eleverna skulle tävla mer under lektionerna (Harvey et al., 2013). Genom att öka andelen tävling i skolan hade de förhoppningar på att fler elever skulle söka sig till föreningsidrotten och på så vis skapa ett aktivare liv för Storbritanniens medborgare (Harvey et al., 2013).

3.5 Kritik mot tävling

I en studie skriven av Harvey et al. (2013) lyfter de fram att tävling bygger på att vinna och förlora och att alla andra aspekter av tävlingen blir sekundära. Vidare redogör de för att denna bild av tävling också är något som delas av lärarna, där element som samarbete och utveckling hamnar i skymundan. Denna bild av tävling är något som även Aggerholm et al., (2018) lyfter fram som centralt. De menar att grundpelarna i tävlingen är att något lag måste förlora för att ett annat lag ska kunna vinna. Harvey et al. (2013) lyfter också fram att tävlingen endast gynnar de allra bästa och uppmuntrar dem att vara aggressiva. Vidare kan tävling i undervisningen få direkt negativa konsekvenser genom att det inte upplevs som meningsfullt för eleverna, detta eftersom förkunskaperna skiljer sig kraftigt åt i klasserna (Aggerholm et al., 2018). Vidare menar Aggerholm et al. (2018) att elevernas förkunskaper endast gynnar de elever som sedan tidigare besitter den rätta typen av förmågor för just den specifika tävlingen. Övriga elever som inte har samma förmågor missgynnas då i stället.

Aggerholm et al. (2018) förklarar även att det är viktigt att inte glömma bort att det är frivilligt för alla att delta inom tävlingsidrotten men att ämnet idrott och hälsa är obligatoriskt. De elever som inte gillar att tävla riskerar därmed att inte få betyg om de väljer att inte delta i undervisningen. Aggerholm et al. (2018) förklarar ytterligare en stor skillnad mellan tävlingsidrotten och ämnet idrott och hälsa. Inom tävlingsidrotten är det primära målet att vinna, dvs det finns en strävan att alltid prestera bättre än motståndaren. Inom ämnet idrott och hälsa ligger fokuset på något helt annat, här handlar det i stället om en strävan om en gemenskap samt att alla ska utvecklas efter sina egna förutsättningar (Aggerholm et al., 2018).

4. Teoretiskt ramverk

I följande avsnitt beskrivs det teoretiska ramverk vi har utgått ifrån och hur det har använts i vår studie. En central del för studien är hur individer upplever idrottsaktiviteter och hur dessa upplevelser kan skiljas åt beroende på vem det är som utför aktiviteten. I denna studie har resultatet analyserats med hjälp av de teoretiska ramverk som lyfts fram i texten. Detta för att få en nyanserad bild av hur dessa teoretiska ramverk kan tillämpas i praktiken.

4.1 *Habitus*

Till vår hjälp valde vi att använda oss av begreppet habitus, vilken är en del av Pierre Bourdieus sociologiska verktygslåda (Larsson, 2016, s. 91). Habitus syftar enligt Larsson (2016, s. 91) till att synliggöra hur individer känner och agerar i olika situationer. Vidare beskriver Larsson (2016, s. 91) erfarenheter, utvecklade vanor och känslor som är förknippade med olika typer av göromål i vardagen, alla är förknippade med habitus. Människor lever olika liv, därav har alla sitt eget habitus. Ditt habitus kan ibland användas som en fördel men ibland kan det vara till din nackdel. När ens habitus matchar en viss aktivitet känns det inkluderande, det känns som att man vill och får vara med. Om habitus inte matchar aktiviteten kan man i stället känna sig osäker, klumpig och genererad (Larsson, 2016, s. 91).

4.2 *Engströms praktiker och logiker*

Med inspiration från Bourdieus verktygslåda har Engström (2012, s. 49) skapat ett analysverktyg som kan användas för att beskriva kroppsövningskulturen genom ett antal logiker. Ett samspel mellan habitus och dessa logiker kan enligt Engström (2012, s. 41) förklara skillnaden mellan människors olika smak för motion. Det kan förklara varför en del människor drar sig från att tävla medan andra ägnar sig åt tävling regelbundet. För att beskriva de logiker som finns inom kroppsövningskulturen har Engström (2012, s. 52) använt olika praktiker med ingående logiker. En av dessa praktiker är *prestation*, vilket vi har använt oss av i denna studie.

4.3 Prestation

Prestation innehåller tre logiker, vilka är *tävling och rangordning*, *utmaning och uttryck* (Engström, 2012, s. 53).

Den första logiken är *tävling och rangordning*. Logiken tar stor plats inom den organiserade tävlingsidrotten. Engström (2012, s. 54) menar att tävling och rangordning bygger på resultat och att individer ska tävla mot varandra för att sedan rangordnas efter hur de har presterat. Hur individer presterar på tävlingar är det som avgör. Vidare beskriver Engström (2012, s. 55) att tävling och rangordning till stor del grundar sig på att jämföra sig själv med hur andra presterat. Det viktigaste är att vinna och om du inte presterar på tävling riskerar du att uteslutas eller till och med framstå som misslyckad eller patetisk (Engström, 2012, s. 55).

Den andra logiken är *utmaning*. Den bygger på hur vi presterar i mål som vi själva satt upp snarare än att jämföra oss med andra (Engström, 2012, s. 57). Det kan handla om att springa fem kilometer på en viss tid, lyfta en viss vikt på gymmet eller att cykla till skolan varje dag i en vecka. Belöningen sker inte när vi har vunnit över någon annan, utan när vi klarat av det mål som vi satt upp (Engström, 2012, s. 57).

Den tredje logiken är *uttryck* som vi framför allt hittar i aktiviteter som dans, gymnastik eller akrobatik. Engström (2012, s. 59) beskriver hur det estetiska utförandet, konstnärliga uttryck och prestationer där kroppen är själva redskapet värdesätts i denna logik. Hur betraktaren eller den som utför en rörelse värdesätter rörelsen ligger till grund för prestationen (Engström, 2012, s. 59).

5. Metod

I denna studie användes en kvalitativ metod där vi samlade in data genom semistrukturerade intervjuer. Skärvad och Lundahl (2016, s. 117) menar att kvalitativa undersökningar passar bra när man ska studera individer eller grupper av individer och deras livsvärld. En kvalitativ undersökning möjliggjorde att vi kunde fokusera på att beskriva, analysera och förstå de sociala fenomen som studien grundar sig i (Skärvad och Lundahl, 2016, s. 117). Valet av semistrukturerade intervjuer grundades i att respondenterna kunde svara relativt fritt

(Bryman, 2018, s. 563). Semistrukturerade intervjuer skapade också en möjlighet för oss som intervjuare att ställa frågor som inte fanns med i intervjuguiden om dessa kändes relevanta till vad respondenten tidigare svarat (Bryman, 2018, s. 563).

5.1 Urval och genomförande

Sammanlagt har sex personer intervjuats, varav samtliga arbetar som idrottslärare på grundskolor i Sverige. Intervjuerna har bestått av en jämn fördelning i könen där hälften är kvinnor respektive män. Vidare valde vi att intervju lärare som arbetat olika lång tid som idrottslärare, detta för att få en så stor spridning mellan respondenterna som möjligt. För att avgränsa studien till valda forskningsfrågor valde vi att enbart intervju lärare i idrott och hälsa som undervisar minst en årskurs i åk 4–9. Vi valde också att avgränsa oss till lärare i Stockholmsområdet. Detta för att underlätta resor till och från intervjuerna. För att hitta respondenter att intervju använde vi oss av ett bekvämlighetsurval samt ett snöbollsurval. Detta innebär att vi tillfrågat personer som vi sedan tidigare känner och sedan har dessa personer sedermera tipsat om personer som blev aktuella för att intervju (Bryman, 2018, s. 245). Intervjuerna utgick från en egen producerad intervjuguide (se bilaga 3) och tog mellan 30–45 minuter att genomföra. För att inte gå miste om kroppsspråk och mimik valde vi att i första hand genomföra intervjuerna på plats där respondenterna arbetar. Fyra intervjuer genomfördes på plats och två av intervjuerna genomfördes via internetverktyget Teams. Detta på grund av att dessa lärare deltog hemifrån efter arbetstid. Båda respondenterna behöll dock kameran på vilket möjliggjorde att vi kunde se deras kroppsspråk och mimik.

5.2 Etiska överväganden

Studien utgick i enlighet med de etiska principer som Vetenskapsrådet (2002) tagit fram. Först och främst valde vi att utgå från *informationskravet*, vilket innebar att respondenterna informerades om studiens syfte innan intervjun för att tillfälle att förstå hur deras medverkan kan påverka studien. Detta gjorde vi med hjälp av ett missivbrev (se bilaga 1). Vidare valde vi att tillämpa *samtyckeskravet* genom att göra det tydligt för respondenterna att deras medverkan var frivillig. I enlighet med Vetenskapsrådet (2002) bifogades även en samtyckesblankett med i missivbrevet som skickades ut (se bilaga 2). Vi tog också hänsyn till *konfidentialitetskravet*, vilket betyder att alla uppgifter om respondenterna behandlades med

största möjliga konfidentialitet. Det möjliggjordes genom att alla uppgifter om respondenterna anonymiserades (Vetenskapsrådet, 2002). Den fjärde och sista etiska princip som tillämpades var *nyttjandekravet*, vilket bygger på att den information som respondenterna lämnar till oss endast får användas till studien och inte till andra ändamål än det som de gett samtycke till (Vetenskapsrådet, 2002).

5.3 Datamaterial

Vi valde att spela in intervjuerna, dels för att underlätta transkriberingen, dels för att vi som intervjuare inte skulle glömma det som sades under själva intervjun (Bryman, 2018, s. 577). Att spela in intervjuerna gav oss möjlighet att se sådana saker som i övrigt faller bort, exempelvis mimik och kroppsspråk (Bryman, 2018, s. 577). När intervjuerna var genomförda valde vi att transkribera dem så fort som möjligt. Detta för att inte glömma hur respondenterna exempelvis reagerade vid frågorna.

5.4 Databearbetning

För att bearbeta vår data använde vi oss av en tematisk analys med Braun och Clarkes (2006) sex steg som utgångspunkt.

I det första steget bekantade vi oss med vår data för att fördjupa oss i den. Att fördjupa sig i sin data handlar enligt Braun och Clarke (2006) till stor del om att läsa den upprepade gånger. Detta gjordes först och främst genom transkriberingen av våra intervjuer och sedan genom att läsa igen den transkriberade texten ett antal gånger till, både gemensamt och individuellt. Genom att vi läste igenom vår data flera gånger kunde vi hitta nya mönster samt rätta till fel som uppstått i både stavningen samt meningsuppbyggnaden (Braun & Clarke, 2006).

Det andra steget innebar att producerade initiala koder från data (Braun & Clarke, 2006). Dessa koder identifierade egenskaper som för oss verkade intressanta (Braun & Clarke, 2006). De initiala koderna producerades med hjälp av färgkodning efter de delar vi ansåg vara relevanta för denna studie.

I det tredje steget sorterade vi de producerade koderna för att komma fram till lämpliga teman. För att komma fram till bra övergripande teman funderade vi bland annat över vilka koder som eventuellt kunde kombineras (Braun & Clarke, 2006). Sammanlagt kom vi fram till fyra teman; användning av tävling i undervisningen, nivåanpassning, känslor och attityder samt idrottsbakgrund.

När varje enskilt tema var framtaget påbörjades det fjärde steget, vilket enligt Braun och Clarke (2006) handlar om att granska sina teman för att se om det eventuellt är vissa av dem som går in i varandra eller inte tillför något för studiens syfte.

Steg fem påbörjades när vi upplevde en tillfredsställande tematisk karta över vår data (Braun & Clarke, 2006). Vi kunde nu definiera och förbättra de teman som tagits fram. Detta innebär enligt Braun och Clarke (2006) att identifiera vad grunden i varje tema ska vara samt vilken aspekt av datan som varje tema ska fånga.

Det sjätte och sista steget påbörjades när samtliga teman var väl utarbetade och innebar den slutliga analysen av vår data samt skrivandet av rapporten (Braun & Clarke, 2006).

5.5 Tillförlitlighet och giltighet

För att granska kvalitén på vår undersökning valde vi att utgå från studiens relevans, resultat och tillförlitlighet. Skärvad och Lundahl (2016, s. 127) menar att studiens relevans kännetecknas av en frågeställning som är relevant, teoretisk eller praktisk. Därav var relevansen viktig att tänka på redan i uppstarten av undersökningen, men för att försäkra oss om att studien är relevant har vi gått tillbaka till det även i avrapporteringen (Skärvad & Lundahl, 2016, s. 127). I avrapporteringen har vi därför försäkrat oss om att våra frågeställningar och vår teoretiska referensram är relevant för det undersökts.

För att försäkra oss om kvalitén på resultatet och studiens tillförlitlighet har vi använt oss av respondentvalidering, detta innebär att vi gav deltagarna chansen att läsa igenom uppsatsen när resultatet var färdigställt. Detta bidrog till att deltagarna fick möjlighet att bekräfta om resultatet stämmer överens med deras erfarenheter och tankar (Bryman, 2018, s. 466). Studiens interna reliabilitet säkerhetsställdes genom att vi tillsammans arbetade med den

tematiska analysen. Detta för att säkerhetsställa att vi båda tolkade det som sades samt hände under intervjuerna på samma sätt (Bryman, 2018, s. 466).

6. Resultat

I följande avsnitt presenteras det resultat som framkommit i de genomförda intervjuerna. Resultatet presenteras i form av de teman som tagits fram i analysen. Våra deltagare har försetts med fiktiva namn och går under namnen Lärare A, Lärare B, Lärare C, Lärare D, Lärare E och Lärare F. Nedan bifogas också en tabell där respektive lärares idrottsbakgrund redovisas, vilka årskurser hen undervisar samt hur många år hen vart aktiv som idrottslärare.

Tabell 1. Samtliga respondenter, deras erfarenheter, vilka årskurser de undervisar i och tidigare idrottsbakgrund.

	Antal år som lärare	Undervisande årskurser:	Tidigare bakgrund:
Lärare A	1,5 år	F-9	Spelar fotboll samt futsal
Lärare B	14 år	4-9	Tidigare aktiv som fotbollsspelare, idag domare samt tränare inom fotboll
Lärare C	3 år	4-9	Tidigare aktiv inom gymnastik
Lärare D	37 år	4-9	Tidigare aktiv inom ishockey samt flera år som tränare
Lärare E	20 år	1-6	Tidigare aktiv inom gymnastik samt volleyboll
Lärare F	43 år	7-9	Tidigare aktiv inom bandy samt delaktig som

			ordförande inom golfen
--	--	--	------------------------

6.1 Användning av tävling i undervisningen

Lärarna uppgav i intervjuerna att undervisningen i idrott och hälsa innehöll en mängd olika aktiviteter, allt från traditionella sporter som fotboll, volleyboll och basket till mer lekbetonade aktiviteter som exempelvis kull eller Ali Baba. Användningen av tävling återkom framför allt i bollspel, lek och till viss del friidrott. På frågan vilka moment de använde till tävling svarade lärare B följande:

Det är väl framför allt sport och lek ibland. Annars brukar jag inte ha tävlingar i friidrott. Det är väl ibland att man löpt, alltså får testa att springa bredvid varandra liksom. Så det är inte ett uttryck att vi där ska se vem som har snabbaste tiden. Vi har inte haft några tävlingar eller skoltävlingar så att det blir jämförelse med varandra. Det har vi inte haft i friidrott men det är mest inom bollspel och lekar som vi tävlar skulle jag säga (Lärare B).

Att eleverna får delta i olika typer av skoltävlingar är något som färre lärare använder sig av idag jämfört med tidigare år. Förr var det vanligare att skolorna åkte i väg på olika tävlingar där eleverna fick möta elever från andra skolor. ”[...] oftast var det upp till eleverna själva om de ville tävla eller inte, men det var ganska uppskattat” (Lärare B). Att det läggs mindre tid på skoltävlingar verkar dock inte handla om att eleverna ska tävla mindre. Det är snarare en fråga om resurser. Lärare F erbjuder fortfarande skoltävlingar till sina elever och kan tydligt se hur det motiverar eleverna:

Sedan har vi orienteringsdagar som många tycker är kul. Då får de först träna inför orienteringsdagen för att prestera bra där. Vi bedömer inte eleverna som vi gjorde förr då vi hade A och- C-banor men det är fortfarande något de motiveras av. Det går inte att sticka under stolen med att tävling lockar många till att prestera (Lärare F).

Lärare D använder mycket tävling i sin undervisning. Framför allt inom bollspel som enligt läraren tar upp en stor del av undervisningen. Lärare D menade att "Bollspel är ett väldigt uppskattat moment, därför använder jag det mycket. I bollspelet blir det ju ganska naturligt att tävla också, exempelvis om vi arbetar med innebandy eller fotboll. Där blir det mycket match". Lärare F ser också fördelar med tävling, framför allt som ett medel till elevernas personliga utveckling. På frågan om tävling kan användas för att utveckla eleverna beskrev Lärare F: "Jag kanske främst ser det som ett medel för att utvecklas som person. Det är självklart att vi måste kunna prata om motgångar och framgångar så att man kan hantera det. Jag menar, bara för att jag får stryk i badminton är inte jag sämre än någon annan och det är det här eleverna måste förstå. Det är en självkänsla man måste jobba upp hos dem." Samtidigt undviker lärarna tävlingsmoment i större utsträckning. På frågan när de väljer att undvika tävling svarade Lärare C:

Eeh, i vissa moment finns det ingen anledning att ha med tävling, exempelvis friluftsliv eller dans, men annars försöker jag undvika det om det finns risk för att elever känner sig utanför eller om det bara gynnar de elever som har mer erfarenhet av tävlingsidrott (Lärare C).

Att tävling tenderar att gynna elever med större erfarenhet av tävlingsidrott var en återkommande kommentar hos lärarna. Detta leder till att lärare ofta väljer bort tävlingsmoment i undervisningen. Hur mycket tävling de väljer att ha med i sin undervisning skiljer sig åt. Vissa lärare försöker undvika det så mycket som möjligt. Lärare D använder som sagt mycket tävling i sin undervisning med motiveringen att "det är ett bra verktyg för att motivera eleverna att delta". Vidare menade Lärare D att "[...] tävling inte bara handlar om att vinna eller förlora utan det handlar om så mycket mer. Du lär dig arbeta i grupp och hur man måste följa regler". Andra lärare varierar innehållet av tävling mer utifrån elever och gruppssammansättning. Nedan följer ett exempel på svar på frågan hur tävling brukar användas i undervisningen:

Jag tycker att tävlingsmomentet är någonting som är bra för att träna på under trygga former. Jag är stolt över att låta dem tävla för de tycker oftast det är kul att tävla. Jag försöker undvika att undvika att de tävlar och utsätts för att vara liksom,

i rampljuset framför alla andra. Det skulle jag aldrig tvinga någon att göra heller och det försöker jag undvika så lång det går. Det är ganska sällan jag har helplansspel till exempel (Lärare B).

Lärare B var inne på samma spår och menade att ”Tävlandet i sig egentligen inte är ett nödvändigt moment för att de ska bli bättre eller utveckla sina kunskaper. Men det kan ändå vara ett medel ibland, dels för att göra undervisningen roligare”. Lärare F underströk dock vikten av att vara tydlig med eleverna kring att det inte går att tävla hela tiden men även om det inte planeras för tävling händer det att eleverna tävlar ändå.

[...] tävling är ingenting som vi planerar för utan det är något som spontant sker mellan eleverna. Jag går igenom vad vi ska göra på lektionen men sedan sätter ju eleverna upp egna regler. Där får jag gå in och prata med eleverna och diskutera med dem (Lärare F).

Att eleverna sätter upp egna regler och börjar tävla var något som återkom under intervjuerna. ”Det sker ofta i uppvärmningsmoment, exempelvis stafetter. Där blir det automatiskt tävling även om jag säger att det inte är det. Speciellt bland de yngre barnen” (Lärare A). I sådana lägen visar det sig vara viktigt för läraren att tydlig med sina elever. Bland annat genom att ”avdramatisera och få dem att förstå att de inte betyder så mycket” (Lärare E).

6.2 Nivåanpassning

[...] man kan ha olika aktiviteter som de får välja, men de kan också vara att man uttalat delar upp dem. Att man säger att på den här sidan kommer det vara lite tuffare och på den andra sidan lite lugnare. De kan vara exempelvis basket eller doppboll. Då blir det automatiskt att de delar upp sig själva efter tävlingsgrad. Då går de som gillar tävling och som kanske är lite tuffare i sin framtoning och väljer basket och de som vill att de ska gå lite lugnare väljer doppboll (Lärare A).

Citatet ovan belyser exempel på hur lärarna anpassar sin undervisning utifrån elevernas behov. Lärare C menade att ”det gäller att anpassa aktiviteten så att den passar för alla och

inte bara de som idrottar på sin fritid. Det kan handla om att skapa olika nivåer av utmaningar där samtliga kan delta och vara aktiva. Nivåanpassning med andra ord.” På vilket sätt lärarna nivåanpassar skiljer sig dock åt. En del låter eleverna själva bestämma vilken aktivitet de väljer att göra medan andra är mer bestämda med hur de delar upp eleverna. Lärare E beskrev att mycket handlar om vilken årskurs som eleverna går i. ”I 6an har de mognat och då kan man i regel köra blandat rakt av för de som är duktiga hjälper de andra, det finns en bra stämning i gruppen. Men bland de yngre tycker jag att det är svårare och då delar jag upp.”.

Vilken plats tävlingsmomenten tar i undervisningen skiljer sig från lärare till lärare men även mellan olika klasser. Lärarna menade att tävling brukar vara ett uppskattat inslag i undervisningen. Samtidigt finns det elever som inte alls uppskattar det. Det behöver inte vara tävlingen i sig som dessa elever inte tycker om. Många tycker överlag att det är jobbigt med idrott. Nedan följer ett exempel på svar hur lärarna hanterar de elever som har svårt att motivera sig:

De flesta kan ju springa, hoppa, rulla och det. Det handlar bara om att få dem att göra det också. Det finns ju elever som inte deltar och ibland är det svårt. Vissa vågar inte visa upp sig och tyvärr är det inte möjligt att anpassa hur mycket som helst. Det gäller att skapa en relation med eleverna. Du måste prata med dem och visa ett intresse. Först då kanske man får höra att det inte är idrotten det handlar om utan att det kan vara något helt annat. Har jag lyckats få en elev som aldrig tidigare varit med på lektionerna att vara med i nian så har jag lyckats. Men det går inte på en dag (Lärare F).

En del av undervisningen handlar för lärarna om att förmedla till sina elever att de ska känna sig trygga på lektionerna. Bland annat genom att dela in klassen i jämna lag, skapa utrymme för feedback och se till att eleverna vågar ta plats. Lärare B försöker alltid dela in grupper efter trygghetstänk, bland annat för att försäkra sig om att ”[...] eleverna ska känna sig trygga i den gruppen de hamnar i. Och att du tävlar på sätt som inte känns för exponerat. Jag försöker undvika att det syns om du tappar. Du ska inte bli uthängd om du är lite långsammare”. Vidare menade Lärare B att tävlingsmoment helst ska ske i form av samarbete eller i mindre grupper. Detta för att inte hela klassen ska sen om du misslyckas.

Att välja bort tävlingsmoment i undervisningen är något samtliga lärare uppgav att de ibland gjorde. Lärarna beskrev bland annat att elevernas rädsla för att visa sig svaga inför klassen är en anledning till att tävlingsmomentet ibland väljs bort. Andra anledningar kan vara att det blir för stökigt vid användandet av tävlingsmoment. Lärare E beskrev det så här:

[...] men jag anpassar också efter gruppen, vissa grupper har svårare för tävlingsmoment och då får man bygga aktiviteterna efter det så att inte lektionen slutar i kaos på grund av att de har svårt av att vinna eller förlora (Lärare E).

Lärare E försöker hålla sig någorlunda restriktiv när det kommer till indelning av grupper. Exempelvis där det lätt kan bli konflikter. När det finns utrymme och läraren känner sig trygg med gruppen händer det dock att hen väljer att experimentera lite. Bland annat genom att ” [...] ibland jobba med att de duktiga eleverna får hjälpa sina lagkompisar. Det blir ju en utmaning för dem, men det är inte alltid det lyckas fullt ut. Och då kan de ju ibland bli så att de inte känner sig fullt delaktiga, de som inte har samma förutsättningar”.

6.3 Känslor och attityder

Samtliga respondenter uppgav att de använder sig av tävling för att motivera de elever som uppskattar tävlingsmomenten att vara mer delaktiga. Bland annat beskrev lärare D hur hen brukar använda sig av tävling som en motivation för att eleverna ska ta i mer på lektionerna. Vidare sa Lärare D detta: “Jag har en ganska stor grupp elever som älskar att tävla, dessa elever behöver tävla på lektionerna för att kunna ge allt. Därför brukar jag ibland dela upp lektionerna så att dessa elever kanske får tävla mer medan vissa andra inte behöver göra det.”. Lärare C använde också tävling som ett verktyg för att motivera eleverna men resonerade kring begreppet på ett annorlunda sätt: “Ibland händer det att jag använder tävling som motivation, eller särskilt om det engagerar alla och att eleverna är bekväma med det. Men jag ser alltid till att det är valfritt och att det inte skapas någon otrygghet.”. Vidare fortsatte Lärare C med att beskriva hur hen är sparsam med att använda sig av tävling. Detta på grund av att alla elever inte uppskattar det, men hen poängterade att tävling kan vara motiverande för vissa elever.

På samma sätt som en del av respondenterna använde sig av tävling som en motivator, fanns det de som motiverade sina elever genom att förklara för dem att de inte behöver tävla. Exempelvis sa Lärare D detta: “Dock hjälper ju inte det här alla elever för jag har ju också de eleverna som inte alls gillar att tävla och för dessa elever försöker jag i stället bara motivera att vara med och inte tänka på att de behöver vara någon tävling.”. På liknande sätt arbetade Lärare A som uppgav att hen förklarar för sina elever att det går bra att ta det i sin egen takt och att de inte behöver tävla såvida de inte vill.

Respondenterna förklarade att eleverna hade delade känslor kopplat till begreppet tävling. Vissa av eleverna uppskattade tävlingsmomenten medan andra elever helst inte ville vara delaktiga. Exempelvis uppgav Lärare A detta: “Asså jag tror att de är väldigt uppdelat beroende på vad de är för individer, vissa kommer tycka att de är den roligaste lektionen på evigheter om de får tävla mot varandra och vissa elever kommer vilja bli osynliga och inte ta någon plats för att inte göra bort sig.”. Liknande resonemang förde Lärare F som svarade detta:

Det är ju individen som först och främst ska tävla mot sig själv. Tävling sporrar ju hemskt många medan tävling kanske inte sporrar några andra ett dugg. Det gäller egentligen idrott överlag. Många har aldrig rört på sig och tycker bara att det är onödigt (Lärare F)

Vidare förklarade respondenterna att det för många av eleverna innebär en stor press och otrygghet att visa upp sig inför andra. Lärare B förklarade att det är fler elever idag än för tio år sedan som känner en otrygghet inför att prestera inför sina klasskamrater. Lärare C förklarade att hen inte väljer att tävla så mycket för att hen inte vill att undervisningen ska bidra till att flera elever får dåligt självförtroende. Lärare B beskrev det på ett annorlunda sätt: “Tyvärr är en del av dem kanske inte så starka i klassrummet. Då får man chans att visa i idrottshallen att man är stark där i stället. Tar man bort det tävlingsmomentet så tar man bort en del av hans eller hennes självkänsla eller självförtroende”.

Respondenterna uppgav att elevernas känslor kopplat till tävling har ändrats över tid, både till det bättre och till det sämre. Exempelvis fanns det lärare som ansåg att eleverna i högre grad

inte längre duschar efter lektionerna. Vidare förklarade lärarna att det skett en förändring i attityden hos eleverna kopplat till de känslor som uppstår under lektionerna. Lärare B uppgav bland annat detta:

För tio år sedan var det inte likadant, då var alla ombytt och då var det många fler som duschade efteråt och det var ja, det var en lite annan inställning till idrotten upplever jag i alla fall. Ja, alla var med och gjorde sitt bästa oavsett vad. Behövde inte tjata så mycket på folk om det. Behövde inte anpassa sig för så många. Det var inte samma som det är idag. Idag är det lite fler som tycker att det är jobbigt att idrotta inför andra, upplever jag (Lärare B).

Lärare A upplevde att eleverna idag är betydligt mer tävlingsinriktade än vad de var för några år sedan. Vidare förklarade hen att eleverna idag håller räkningen på vad de står i de olika matcherna själva, vilket inte var fallet förut. Detta kopplade Lärare A samman med det faktum att de elever som spelar fotboll samt ishockey inte längre räknar mål under sina matcher på fritiden. Lärare D förde ett liknande resonemang och kopplade också ihop det med att barnen inte längre får tävla inom vissa tävlingsidrotter. Bland annat sa hen detta: "Detta är något som verkligen har förändrats över tid, jag har väldigt mycket fler elever som inte klarar av att förlora nu än tidigare och samma sak gäller dåliga vinnare. Vinner de en fotbollsmatch idag i skolan så ställer de sig och hånar motståndarna och så var det inte förut då visar man respekt mot motståndarlaget".

Lärare E lyfte också fram att det skett en förändring över tid kring att eleverna idag är dåliga vinnare respektive förlorare, bland annat sa hen detta: "När de börjar i mellanstadiet har de fortfarande svårt för tävling, och där jobbar jag mycket med bollarna att gå igenom vad en bra förlorare är och en bra vinnare". Samma respondent hade däremot sett en förändring gällande elevernas attityd kopplat till de klassiska tävlingsidrotterna. Där hade hans elever idag inte förespråkade aktiviteter som fotboll på idrottslektionerna, utan aktiviteter där fler elever kan förbli delaktiga.

6.4 Idrottsbakgrund

Under detta avsnitt kommer resultatet som kopplas till elevernas vilja att delta i undervisningen som präglas av tävling att redovisas.

6.4.1 Tävlingsidrott

Samtliga sex respondenter uppgav att huruvida eleverna är aktiva inom någon tävlingsidrott på fritiden eller inte är avgörande för om de gillar tävlingsmoment i undervisningen. Lärare B förklarade att majoriteten av de elever som känner sig otrygga och aktivt väljer att ta avstånd från tävlingsmomenten i skolan ofta är de elever som inte är eller har varit aktiva på inom någon idrott på fritiden. Lärare C var inne på ett liknande spår: "Särskilt de som inte idrottar på sin fritid. Dessa elever är ganska omotiverade till idrott överlag men det blir ännu mer tydligt om det finns tävlingsmoment med". Lärare E höll med de övriga respondenterna men hävdade att det endast är i de tävlingsmoment som kopplas samman med de traditionella bollspelen som hen kan se en skillnad mellan elevernas idrottsbakgrund:

Ja, det är de med föreningsidrott som bakgrund. Sen tycker ju majoriteten det är kul att tävla i lekform och då spelar inte bakgrunden någon roll utan alla tycker det är kul och vill vara med. Utan det är ju mer de här traditionella bollspelen som det blir klyftor i och vissa inte tycker det är kul att vara med (Lärare E).

Lärare F fick en följdfråga kring varför hen tror att det endast är de elever som är aktiva på fritiden som gillar tävlingsmoment i undervisningen. Läraren svarade så här: "Man kan väl säga så här, om du inte håller på med någon tävlingsidrott på fritiden så är du inte van med att tävla och kan då inte heller hantera det och därför gillar du det inte heller". Lärare F förklarade sedan att det ändå går att nå fram till de elever som inte gillar att tävla. Exempelvis genom att diskutera deras betyg då det sporrar i stort sett samtliga elever.

Lärare A fick också en följdfråga gällande huruvida de som är aktiva inom icke tävlingsidrotter på fritiden också gillar att tävla i undervisningen. Läraren svarade detta: "Ja eller de som också är aktiva inom bollspelsidrott, det finns tjejer som är aktiva inom typ gymnastik men de gillar inte tävling alls". Liknande resonemang förde Lärare D som även förklarade att det finns en skillnad kring vilka föreningsidrotter som eleverna är aktiva inom. Läraren menade att det finns många elever som är aktiva inom gymnastik, friidrott samt flera olika racketsporter men att det endast tycks vara de elever som är aktiva inom lagidrotter som förespråkar tävling under lektionerna.

Alltså de finns en skillnad att den största skillnaden är vilket sport de deltar och om de är lagsport eller inte. För jag har flera killar som har spelat tennis men de är inte alls lika tävlingsinriktade som de andra. Föreningsidrotter som också är lagsporter är de som gillar tävling (Lärare C).

Citaten ovan belyser att även Lärare C svarade på ett liknande sätt och hävdade att huruvida eleverna gillar att tävla på lektionerna eller inte till stor del handlar om vilken typ av idrott de är aktiva i på sin fritid.

6.4.2 Genus

Det gick även att se ett mönster kring huruvida eleverna gillar tävling i skolan och vilket kön de har. Lärare A sa detta: "Hm, ja alltså om jag ska generalisera så är de väl främst tjejer som inte tycker om att tävla under lektionerna". Lärare D förklarade att det framförallt är tjejer som inte gillar att tävla under idrottslektionerna, främst de tjejer som inte är aktiva inom någon tävlingsidrott på fritiden. Lärare E kunde se ett liknande mönster som övriga men menade att det har börjat jämnas ut sig mellan könen, både kopplat till huruvida de gillar att tävla samt deras betyg:

Ja eller i bedömningen ligger jag ganska jämt, historiskt kanske det har varit så att killarna har haft bättre betyg i ämnet men just nu ligger det väldigt jämt. Det är ju bara positivt att tjejerna tar för sig lite mer men när det gäller att inte vilja vara med i alla aktiviteter så är det ju framför allt tjejerna som inte har samma kunskap och bakgrund, och här är det en ganska tydlig skillnad mellan könen (Lärare E).

Lärare A hävdade också att det framförallt är tjejer som inte gillar tävling under lektionerna och menade att det är vissa karaktärsdrag hos dessa tjejer som utmärker dem: "För tjejerna är det då de tjejerna som är blyga eller tystlåtna eller så är det de där tuffa tjejerna som kommer med en handväska". Vidare förklarade även lärare A att det samtidigt finns killar som inte gillar att tävla men att de ger sken av att tycka om det för att passa in i gruppen.

Ytterligare ett resonemang som respondenterna förde var att de ansåg att tjejerna aktivt väljer att ta mindre plats som en konsekvens av att killarna redan tar väldigt mycket plats.

Exempelvis sa lärare E detta: "Killarna är vana att ta för sig och då backar tjejerna. Men om man då kör ett lugnare tempo på ena sidan så tar det ju för sig mycket mer och det blir ett mycket bättre spel". Samma lärare hade under rasterna startat ett projekt på skolan för att tjejerna ska få möjlighet att ta större plats. Hen hade startat tjejfotboll en dag i veckan för att få tjejerna att våga ta för sig:

Nu har vi på rasterna också startat en grej som vi kallar för tjejfotboll. Tjejerna är alltid med och spelar med killen på rasterna men då kom de fram till och sa att de inte får lika stor plats att spela med killarna och att de ville ha något eget så nu kör vi en dag i veckan bara för tjejer och dem är ju superduktiga (Lärare E).

Två av respondenterna valde att under vissa lektioner dela upp eleverna utefter vilket kön de har när de genomför vissa aktiviteter, framförallt i tävlingsspel. Båda respondenterna hävdade att detta ledde till att tjejerna vågade ta mer plats i undervisningen. Lärare F beskrev det så här:

Eftersom jag har två hallar händer det att jag delar killar och tjejer fast jag egentligen inte bör göra det. Men ska undervisningen fungera så måste jag ju bara göra det. Då får tjejerna större chans att utvecklas och visa vad de kan. När tjejerna bara möter varandra så får jag se hur mycket de kan utan att de blir skrämde av killarna. Jag vet många elever som förmodligen skulle få ett bättre betyg för nu får jag inte se dem fullt ut (Lärare F).

Lärare D resonerade på samma sätt och berättade att hen på efterfrågan från eleverna valt att dela upp dem vid exempelvis matchspel i innebandy eftersom tjejerna ansåg att killarna spelade för hårt.

7. Teoretisk analys

Precis som Larsson (2016, s. 91) lyfter fram kopplas habitus samman med en persons tidigare erfarenheter i livet och att detta sedermera påverkar huruvida en person finner aktiviteter inkluderande eller ej. Samtliga respondenter förklarade att den största gemensamma faktorn för dem som inte gillar tävling som en del av undervisningen är elever som inte är aktiva inom någon tävlingsidrott på fritiden. Enligt teorin kring habitus tyder detta på att dessa elever inte finner undervisningen inkluderande eftersom de inte har de tidigare erfarenheter som krävs för att kunna delta i de olika färdighetsmomenten. Engström (2012, s. 59) lyfte fram begreppet *uttryck* som exempelvis syftar till att man uttrycker sig via dans eller andra koreografiska rörelser. Resultatet tyder på att de elever som har ett habitus som kan kopplas samman med denna logik inte tycker om tävling i samma mån som de elever som i stället har ett habitus som förespråkar tävling och rangordning (Engström, 2012, s. 57). Detta kan betyda att den idrott som eleverna sysselsätter sig med på fritiden har betydelse för huruvida eleverna gillar tävling eller ej vilket också var något som resultat tydde på.

Något som vi kunde utläsa i resultatet är också att lärarens habitus kan vara av betydelse för i hur stor utsträckning tävling förekommer i undervisningen. De lärare som sedan tidigare har varit aktiva inom tävlingsidrott och då främst bollspelsidrotter uppgav i högre grad att de använder sig av tävling som ett redskap i deras undervisning (Se tabell 1). Detta kan tyda på att dessa lärare har ett habitus där de sedan tidigare har goda erfarenheter från tävlingsidrotter och då också upplever en positiv attityd mot att kunna använda det i sin undervisning. Detta kan förklaras på liknande sätt som Larsson (2016, s. 91) förklarar det, att de genom sina livserfarenheter skapat sig en ryggsäck med positiva erfarenheter som är förknippade med tävling. På samma sätt har de lärare som sedan tidigare inte kommit i kontakt med tävlingsidrotter i samma utsträckning med det i sin undervisning. Detta eftersom de eventuellt inte har samma erfarenheter av att använda sig av tävling som ett redskap.

Resultatet visade att lärare använde sig av tävling som en motivation till att eleverna skulle ta i och försöka mer. Detta kan liknas med den logik som Engström (2012, s. 57) benämnde som *utmaning*. Att lärarna genom att säga till eleverna att tävla, utmanar dem till att själva prestera bättre. Exempelvis kunde vi i resultatet se hur lärare A gick fram till vissa elever och föreslog att de skulle se övningen som en tävling, detta för att motivera dem att prestera

bättre. Dessa elever har därmed troligtvis ett habitus som förespråkar tävling och genom Engströms (2012, s. 57) logik om utmaning fick eleverna en positiv känsla kring momentet.

Vidare kunde man i resultatet även utläsa andra aspekter som för vissa elever bidrog till att de inte uppskattade tävlingsmomenten. Några av respondenterna uppgav att tjejerna i klassen besitter de färdigheter och den erfarenhet som krävs för att kunna delta i de olika tävlingsmomenten, men att de på grund av killarna ändå väljer att inte delta fullt ut. I dessa fall är det killarna i klassen som bidrar till att tjejerna inte finner undervisningen inkluderande och inte tävlingen i sig. Precis som Larsson (2016, s. 91) skrev kan vissa aktiviteter bidra till att en del personer upplever olika känslor, exempelvis osäkerhet vilket tycks vara fallet för dessa individer. Detta kan också hänga samman med den logik som Engström (2012, s. 57) benämner som *tävling och rangordning*. Trots att tjejerna har ett habitus som förespråkar tävling och finner det inkluderande så bidrar killarnas attityd som är kopplad till att vinna förlora till att tjejerna tar ett steg tillbaka. Det är alltså flera olika faktorer som spelar in kring huruvida eleverna tycker om att tävla. Genom att läraren genomför olika didaktiska val kan undervisningen bli mer inkluderande där alla får möjlighet att delta under lektionerna.

Lärarna uppgav också att vissa av deras elever inte vet hur man är en bra eller dålig förlorare och vinnare samt att det ofta uppstår diskussioner och bråk i samband med tävling. I resultatet kunde vi även utläsa att det skett en förändring över tid kring hur de hanterar tävlingsmoment. Larsson (2016, s. 91) beskriver hur ens habitus inte bara är laddad med erfarenhet utan också känslor och normer. Dessa elever kan möjligtvis ha ett habitus som förespråkar tävling men det behöver inte betyda att eleverna också kan hantera de känslor som lätt uppstår i samband med den. Dessa elever behöver hjälp från sina lärare men också av människor från exempelvis föreningsidrotten. Detta för att stärka deras habitus som är kopplat till eventuella känslor som uppstår i samband med tävling. Vidare framgår det inte från resultatet om dessa känslor skulle kunna stärkas genom att de får börja tävla på fritiden genom deras tävlingsidrott.

8. Diskussion

Skolinspektionens (2018) kvalitetsgranskning visade bland annat att tävlingsmomentet tar upp en stor del av undervisningen i ämnet idrott och hälsa. Detta var något som även Londos

(2010) lyfte fram i sin undersökning. Under intervjuerna uppkom det att tävling fortfarande tar upp en stor del av undervisningen men samtidigt försöker flera lärare att undvika det. Att lärarna väljer bort tävlingsmoment handlar framförallt om att det tenderar att gynna elever med större erfarenhet av tävlingsidrott, i synnerhet de som utövar tävlingsidrott på fritiden. Detta styrker således Aggerholm et al. (2018) forskning som menade att tävling till största del gynnar elever som har tillräcklig kunskap och förmåga att klara av det. Aggerholm et al. (2018) menade även att tävling kan ha motsatt effekt på elever som inte tävlar på sin fritid. Att det finns elever som missgynnas av tävling bekräftades av flera respondenter.

Resultatet visade att lärare har med sig erfarenheter av tävling från föreningsidrott utanför skolan. Londos (2010) menade att tävling är en stor del av både lärare och elevers habitus. Flera lärare valde att nivåanpassa sin undervisning utifrån elevernas behov, ibland genom att plocka bort inslag av tävling. På samma sätt beskrev lärarna att det finns elever som ogillar tävlingsmomenten samtidigt som andra nästan bara motiveras genom tävling. Trots att lärarna ibland plockade bort tävlingsmomenten var det många elever som skapade sina egna regler och tävlade ändå. Ravn (2022) beskrev att det finns en uppfattning inom sport och tävling som är svår att ändra på. Det handlar ofta om matchspel och att vinna och förlora. Att lärare undviker tävlingsmoment i stor utsträckning är kanske därför inte är rätt väg att gå? Det kanske snarare handlar om att hitta alternativa lösningar där lärarna genom nivåanpassning kan erbjuda tävling för den som vill och andra alternativ för den som inte finner tävlingsmomentet meningsfullt. För att lyckas med detta bör vi kanske först och främst ifrågasätta Engströms (2013) logik *tävling och rangordning* och istället fokusera mer på det Ravn (2022) förespråkar. Att skapa en positiv och glädjefylld tävlingsmiljö där eleverna uppmuntrar varandra snarare än en tävlingsmiljö präglad av resultat och att jämföra sig med andra.

Aggerholm et al. (2018) gav exempel på fördelar med tävling, bland annat hur det kan bidra till att eleverna lär sig samarbeta med varandra. Lärarna som deltog i den här studien menade bland annat att de ofta försöker undvika tävlingsmoment. Men det fanns även de som kunde se fördelarna med att tävla i ämnet idrott och hälsa. Lärare F var inne på att det bidrar till elevernas personliga utveckling då det kan vara viktigt att lära sig hur man hanterar motgångar och framgångar. Motgångar är något de flesta människor kommer att uppleva i livet, inte bara genom att tävla i ämnet idrott och hälsa. Frågan är om det ska vara idrottslärares uppgift att hjälpa eleverna med detta. Bernstein et al. (2011) lyfte fram i sin

artikel att om eleverna får utöva tävlingsidrott under lektionerna ökar sannolikheten att de väljer att utöva den även på fritiden. Detta resonemang delades av flera av lärarna där de såg idrottsundervisningen som en inkörsport för ett aktivt framtida liv. Däremot måste man även här ställa sig frågan kring huruvida det är skolans ansvar att få flera aktiva inom föreningsidrotten eller om detta bör hanteras på andra sätt. Men som lärarna beskrev finns det många elever som inte alls uppskattar tävlingsmomenten i undervisningen. Man bör också ha i åtanke att precis som Larsson (2016, s. 32) beskrev är undervisningen i ämnet idrott och hälsa obligatorisk medan föreningsidrotten inte är det. De elever som exempelvis spelar fotboll har därmed tagit ett aktivt val att tävla. Samtidigt beskrev Larsson (2016, s. 1) också att nio av tio barn på något sätt är i kontakt med föreningsidrott. Huruvida detta beror på att de via ämnet idrott och hälsa kommer i kontakt med olika föreningsidrotter eller inte framgår ej. Därmed blir det svårt att dra slutsatser kring huruvida det är positivt för eleverna att komma i kontakt med föreningsidrott under skoltid.

Resultatet visade också att färre elever deltar i organiserade skoltävlingar jämfört med tidigare år. Höffler et al. (2017) menade att det inte gick att se någon koppling mellan deltagande i skoltävlingar och prestation. De kunde däremot se att eleverna som deltog i skoltävlingar visade ett större intresse för att lära sig mer, mycket på grund av att deras motivation ökade. Lärare F också var inne på att skoltävlingar kan bidra till att motivera eleverna. Samtidigt får man inte glömma att det fanns lärare i den här undersökningen som vittnade om att det finns elever som inte alls uppskattar tävlingar. En annan väg att gå för att möta samtliga elever kanske därför kan vara att ägna mindre tid åt tävling i undervisningen men att då och då organisera olika skoltävlingar där de elever som känner ett intresse för att tävla får göra det.

Både Aggerholm et al. (2018) samt Harvey et al. (2013) lyfte fram hur tjejer exkluderas i undervisning i ämnet idrott och hälsa på grund av att killarna tar mer plats. Liknande resultat beskrev Larsson (2016, s. 53) i sin bok om att tjejer redan på 1980-talet exkluderas i undervisningen på grund av att de inte har samma förkunskaper. Precis som ovan nämnda skribenter kunde flera av respondenterna vi intervjuade ge liknande svar. Att tjejerna i hög grad exkluderades, bland annat för att killarna i större utsträckning var aktiva inom tävlingsidrott på fritiden men också för att killarna tog större plats i undervisningen och då även tvingade tjejerna att kliva tillbaka. Allender et al. (2006) beskrev att sociala tryck på att tjejer bör vara feminina ofta resulterar i att de tenderar att undvika tävlingsmoment präglade

av maskulinitet och aktiviteter där man svettas mycket. Resultatet i den här studien visar på att detta kan vara på väg att ändras. Lärarna menade att tjejerna vågar ta för sig mer på lektionerna, framförallt de tjejer som även idrottar på fritiden.

Dock var det inte bara genus som var avgörande för om eleverna gillade att tävla, just deras idrottsliga bakgrund tycktes också vara en avgörande faktor. I en studie om attityder kopplat till tävling kom Bernstein et al. (2011) fram till att de elever som hade tillräckligt med förkunskaper i respektive tävling hade en positiv attityd gentemot det medan de elever som inte hade tillräckligt med förkunskaper hade en negativ attityd. Lärarna uppgav att elevernas idrottsbakgrund kopplas samman med huruvida de gillar tävlingsmoment eller ej. Bernstein et al. (2011) studie om elevernas attityd kopplat idrotten kan hänga samman med huruvida eleverna är aktiva på fritiden. Exempelvis som lärare B var inne på så var de elever som hade en negativ attityd gentemot tävling på idrotten i kraftig majoritet inte aktiva inom någon föreningsidrott på fritiden.

Bernstein et al. (2011) lyfte också fram att eleverna behöver träna på de olika momenten som ingår i det kompletta spelet innan man spelar matchspel för att på så sätt ge alla elever möjligheten att kunna delta. I resultatet kunde man läsa att lärarna använder sig av stationer och teknikträning innan de går över till kompletta matchspel, detta för att ge eleverna utrymme att öva på de förmågor som sammankopplas till det kompletta spelet. Det fanns även lärare som valde att dela upp eleverna utefter färdighetsnivå samt i viss mån även kön när det kompletta spelet skall spelas. En möjlig väg för att genomföra matchspel i skolan skulle kunna vara en blandning av dessa två, att försöka tillgodose eleverna de förkunskaper som krävs för det kompletta spelet men även att dela upp eleverna för att få ett jämnt spel utefter deras förkunskaper.

8.1 Metoddiskussion

Skärvad och Lundahl (2016, s. 49, 103) beskriver hur den kvantitativa forskningen framför allt utgår från positivismen och behandlar områden som går att objektifiera och mäta. Denna studie lämpade sig bättre utifrån valda frågeställningar att tolka, undersöka och skapa sig en djupare förståelse kring ett område vilket den kvalitativa metoden möjliggör (Skärvad och Lundahl, 2016, s. 117). Innan genomförandet av våra intervjuer hade vi kunnat göra en

pilotundersökning för att säkerhetsställa att de frågor som vi skulle med i frågebatteriet stämde överens med vårt valda syfte (Bryman, 2018, s. 277). Men på grund av tidsbegränsningen samt ett begränsat urval var detta något som vi i denna studie inte hade möjlighet att genomföra. Vår avgränsning var också begränsad till Stockholmsområdet, detta för att det vid längre resor hade blivit dyrt men samtidigt också krävt mycket av vår tid (Bryman, 2018, s. 234). Att vi endast avgränsade oss till Stockholmsområdet kan dock leda till att resultatet blir något missvisande eftersom samtliga respondenter arbetar på skolor i ett storstadsområde och ingen arbetar i en mindre ort. Valet av bekvämlighetsurval samt snöbollsurval går också att diskutera. Detta eftersom vi fick kontakt med respondenter genom personer vi kände till sedan tidigare samt via personer som redan deltagit i studien. Bryman (2018, s. 244) menar att dessa typer av urval bland annat kan leda till att det blir en homogen grupp som inte representerar hela populationen. Å andra sidan bidrog urvalet till att vi kunde inkludera deltagare som fanns tillgängliga, var villiga att delta samt de som var mest relevanta för denna studie (Bryman, 2018, s. 244, 245).

I denna studie valde vi att använda oss av intervjuer som metod för att därigenom samla information för resultatdelen. En nackdel med denna metod är att den är tidskrävande då en intervju som tagit en timma att utföra kan ta upp mot sex timmar att transkribera, vilket också leder till att mycket text ska analyseras (Bryman, 2018, s. 578). Vidare är intervjuer positiva eftersom man även får med sådant som exempelvis kroppsspråk och mimik. Att vi valde att spela in intervjuerna bidrog till att vi även kunde lyfta fram hur respondenterna svarade på våra frågor. (Bryman, 2018, s. 577). Det finns dock nackdelar med att använda sig av inspelningar. Bryman (2018, s. 577) menar att inspelningar bland annat kan bidra till att respondenterna blir oroliga och kanske inte svarar som de hade gjort om intervjun inte spelades in.

8.2 Slutsats

Syftet med denna studie var dels att undersöka på vilket sätt lärare i idrott och hälsa anser att undervisningen påverkar elevernas uppfattning av tävling. I resultatet framkommer det att elevernas uppfattning av tävling varierar. En orsak till detta är huruvida lärarna väljer att integrera tävlingsmoment i sin undervisning eller inte. Men även om lärarna valde att plocka bort tävlingsmomenten upplevdes det att eleverna ibland skapade sina egna regler och på så

vis tävlade ändå. Detta visar på att det finns en inbyggd uppfattning kring idrott och tävling hos eleverna som tycks vara svår att ändra på.

Resultatet visade att en anledning till att lärare valde att undvika tävlingsmoment i sin undervisning var att det tenderar att enbart gynna de elever som också tävlar på sin fritid. Slutsatsen vi kan dra av detta är att tidigare erfarenheter av tävling är en bidragande faktor till hur eleverna uppfattar tävling i undervisningen. Elever som har ett habitus präglad av tävling och rangordning tenderar att uppskatta tävlingsmoment även i skolan. Tvärtom blir det för elever som inte har ett habitus präglad av tävling och rangordning. De tenderar i stället att känna sig exkluderade och missgynnade av tävlingsmomenten. Elevernas erfarenheter var dock inte det enda som påverkade deras uppfattning av tävling. Resultatet visade att tjejer generellt hade en sämre uppfattning av tävling, dels för att de var mindre aktiva inom tävlingsidrott på sin fritid men även för att killarna ofta tar mycket plats vilket tvingar tjejerna att ta ett steg tillbaka.

Resultatet visar att vissa elever blir motiverade av att tävla medan andra tycker att det är jobbigt och tar ett steg tillbaka. Det bästa kanske vore om lärarna valde att helt plocka bort tävlingsmoment i sin undervisning men riktigt så enkelt är det inte. Resultatet pekar på att det finns fördelar med att låta eleverna tävla, det kan bland annat bidra till elevernas personliga utveckling då de får lära sig att hantera motgångar och framgångar. Det bidrar även till att eleverna får lära sig att samarbeta med varandra. Därför kanske det snarare handlar om att hitta alternativa lösningar som leder till att samtliga elever känner motivation och lust för att delta i undervisningen.

Sammanfattningsvis tyder resultatet på att elevernas uppfattning av tävling i idrott och hälsa varierar, bland annat på grund av huruvida lärarna väljer att integrera eller undvika tävlingsmoment i sin undervisning. Det framkommer även att elevernas tidigare erfarenheter av tävlingsidrott präglar deras motivation till att delta. Slutligen menar vi att det finns ett behov av att anpassa sin undervisning. Att helt avstå från tävling behöver inte vara den mest effektiva lösningen. Detta eftersom det även finns fördelar med tävling. Lärare bör i stället utforska alternativa metoder som bidrar till en inkluderande undervisningsmiljö där samtliga ges möjlighet att känna sig motiverade och utveckla sina kunskaper i ämnet.

8.3 Förslag på vidare forskning

Studien visar på lärares syn på tävlingsmoment i ämnet idrott och hälsa. Det hade varit intressant att genomföra en liknande studie ur ett elevperspektiv. Genom att rikta sig direkt eleverna tror vi kan bidra till en djupare förståelse av deras egna upplevelser och åsikter kring tävlingsmoment i ämnet. Studien indikerar även att det finns en varierad uppfattning hos eleverna när det kommer till tävling. Att genomföra en elevcentrerad undersökning kan säkert bidra till att tydligare identifiera vilka faktorer som ligger till grund för elevernas varierade uppfattning kring tävlingsmoment.

Käll- och litteraturförteckning

Aggerholm, K., Standal, Ø. F., & Hordvik, M. M. (2018). Competition in Physical Education: Avoid, Ask, Adapt or Accept? *Quest (00336297)*, 70(3), 385–400. DOI:

<https://doi.org/10.1080/00336297.2017.1415151>, Hämtad 2023-10-18

Allender, S., Cowburn, G., & Foster, C. (2006). Understanding participation in sport and physical activity among children and adults: a review of qualitative studies, *Health Education Research*, Volume 21, Issue 6, December 2006, Pages 826–835. DOI:

<https://doi.org/10.1093/her/cyl063>, Hämtad 2023-10-18

Bernstein, E., Phillips, S. R., & Silverman, S. (2011). Attitudes and Perceptions of Middle School Students Toward Competitive Activities in Physical Education. *Journal of Teaching in Physical Education*, 30(1), 69–83. DOI: <https://doi.org/10.1123/jtpe.30.1.69>, Hämtad 2023-10-20

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77-101, DOI: [10.1191/1478088706qp063oa](https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa), Hämtad 2023-10-18

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3 uppl). Stockholm: Liber.

Centrum för idrottsforskning. (2017). *Statens stöd till idrotten - uppföljning 2016*.

<https://centrumforidrottsforskning.se/kunskap-om-idrott/rapporter/statens-stod-till-idrotten-uppfoljning-2016>, Hämtad 2023-11-01

Duncan, C. A., & Kern, B. (2020). Getting Competition under Control. *JOPERD: The Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 91(2), 33–41. DOI: <https://doi-org.proxy01.gih.se/10.1080/07303084.2019.1693451>, Hämtad 2023-11-10

Engström, L-M. (2012). *Smak för motion: fysisk aktivitet som livsstil och social markör*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.

Fagrell, B., Larsson, H., & Redelius, K. (2012). The game within the game: girls' underperforming position in Physical Education, *Gender and Education*, *24*(1), 101-118. DOI: [10.1080/09540253.2011.582032](https://doi.org/10.1080/09540253.2011.582032), Hämtad 2023-10-17

Harvey, S., & O'Donovan, T. M. (2013). Pre-service physical education teachers' beliefs about competition in physical education. *Sport, Education & Society*, *18*(6), 767–787. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13573322.2011.610784>, Hämtad 2023-10-19

Hemmaplansmodellen. (2023). *Anpassa träning och match efter målgruppen*. Svenska ishockeyförbundet
<https://hemmaplansmodellen.se/tranare-princip-3-anpassa-traning-och-match-efter-malgruppen/>, Hämtad 2023-11-27

Höffler, T.N., Bonin, V. & Parchmann, I. (2017). Science vs. Sports: Motivation and Self-concepts of Participants in Different School Competitions. *Int J of Sci and Math Educ* **15**, 817–836. DOI: <https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.1007/s10763-016-9717-y>, Hämtad 2023-10-23

Larsson, H. (2016). *Idrott och hälsa: i går, i dag, i morgon..* Stockholm: Liber.

Lindros, J. (2017). *Idrott under 5000 år*. Stockholm: SISU idrottsböcker.

Ljunggren, J. (2020). *Den svenska idrottens historia*. Stockholm: Natur och kultur.

Londos, Mikael (2010). Spelet på fältet: relationen mellan ämnet idrott och hälsa i gymnasieskolan och idrott på fritid. *Malmö Studies in Educational Sciences No. 55*
<https://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1404450/FULLTEXT01.pdf>, Hämtad 2023-10-19

Nationalencyklopedin. (2023). *Tävling*. Hämtad 2023-10-11 från <https://www.ne.se>

Oxford English Dictionary. (2023). *Competition*. Hämtad 2023-11-20 från https://www.oed.com/dictionary/competition_n?tab=meaning_and_use

- Riksidrottsförbundet. (2014). *Anvisningar för barn- och ungdomsidrott*.
<https://www.rfsisu.se/download/18.4665efe718412b3921e11e8/1666777841956/anvisningar-for-barn-och-ungdomsidrott.pdf>, Hämtad 2023-10-17
- Riksidrottsförbundet. (2022). *Barn- och ungdomsidrott*. <https://www.rf.se/rf-arbetar-med/barn--och-ungdomsidrott>, Hämtad 2023-12-06
- Shields, D. L., & Bredemeier, B. L. (2010). Competition. Was Kohn right? *Phi Delta Kappan*, 91(5), 62–67. <https://doi.org/10.1177/003172171009100516>, Hämtad 2023-10-18
- Skolinspektionen. (2018). *kvalitetsgranskning av ämnet idrott och hälsa i årskurs 7-9*.
<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2018/idrott-och-halsa/kvalitetsgranskning-av-amnet-idrott-och-halsa-i-arskurs-79.pdf>, Hämtad 2023-10-18
- Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Lgr22:
<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=907561864%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRGRIDR01%26tos%3Dgr&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa219f>, Hämtad 2023-11-27
- Skärvad, PH & Lundahl, U. (2016). *Utredningsmetodik*. (Fjärde uppl.) Studentlitteratur AB: Lund.
- Stockholms Fotbollförbund. (2023). *Angående serielösa matcher kontra resultat och tabellförbud*. <https://www.stff.se/nyheter/2023/september/serielosa-matcher/>, Hämtad 2023-11-28
- Svenska Fotbollförbundet. (2018). *Att kora segrare i tävlingsverksamhet för barn*.
<https://www.svenskfotboll.se/4a7ec7/globalassets/distrikt/varmland/dokument/tavling/cuptills-tand/anvisningar---att-kora-segrare-i-tavlingsverksamhet-for-barn.pdf>, Hämtad 2023-11-28
- Svenska Fotbollförbundet. (2014). *Fotbollens spela, lek och lär: svensk barn- och ungdomsfotbolls inriktning*. Svenska fotbollförlaget, Solna.

https://fogis.se/ImageVault/Images/id_117046/scope_0/ImageVaultHandler.aspx, Hämtad 2023-10-17

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Åström, P. (2017). Idrott och hälsas styvbarn. I C. Dartsch, J.D. Nordberg & J. Pihlblad (Red.), *De aktiva och de inaktiva - om ungas rörelse i skolan och på fritid* (S. 91- 122). *Centrum för idrottsforskning*. https://centrumforidrottsforskning.se/sites/default/files/2021-05/De-aktiva-och-de-inaktiva_0.pdf, Hämtad 2023-10-17

Bilaga 1 Missivbrev till intervju

Hej!

Vi heter August Frisk Lindahl och Björn Idh och studerar vår nionde termin på ämneslärarprogrammet vid GIH. Just nu arbetar vi med vårt självständiga examensarbete. I denna undersökning ska vi genomföra ett antal intervjuer med enskilda lärare inom ämnet idrott och hälsa.

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka på vilket sätt lärare i idrott och hälsa anser att undervisningen påverkar elevernas uppfattning av tävling och hur denna uppfattning kan variera beroende på tidigare erfarenheter. Vi vill även undersöka hur tävling i undervisningen påverkar elevernas motivation och delaktighet i ämnet.

Genomförande

Studien utgår från ett lärarperspektiv. För att samla in data kommer intervjuer att användas. Undersökningen ska utgå från 6-7 idrottslärare som undervisar minst en årskurs i åk 4-9. Vidare har vi också valt att avgränsa oss till att enbart intervju folk i Stockholmsområdet. Detta för att underlätta resor till och från intervjuerna. Intervjun genomförs antingen på skolan där du arbetar, via länk (Zoom) eller annat mötesverktyg som vi kommer överens om. Intervjun kommer att vara anonym och beräknas ta max 1 timme. Om det är möjligt spelar vi gärna in intervjun men detta är inget krav. Förhoppningen är att samtliga intervjuer ska genomföras mellan V.45.-46. Detta för att vi ska få tillräckligt med tid för att sammanställa resultatet. Vi hoppas att du vill medverka i vår undersökning och dela med dig av dina erfarenheter kring hur din skola arbetar med tävlingsmoment i undervisningen. Har du några frågor går det bra att kontakta oss eller vår handledare John Berg.

Kontaktuppgifter

August Frisk Lindahl, Mail: XXX

Björn Idh, Mail: XXX

Handledare: John Berg, Mail: XXX

Allt gott, August och Björn

Bilaga 2 Samtyckesblankett

Till studenter och handledare: Informationen nedan ska alltid infogas i samtyckesblanketten för enkät i pappersformat eller webbenkät när personuppgifter hanteras inom ramen för självständiga arbeten/ uppsatsarbeten vid GIH. Ett separat informationsbrev ska alltid finnas med.

Samtycke till att delta i studien:

Tävling: En nyckel till ökad motivation eller högre frånvaro?

- en kvalitativ studie om tävlingsmoment i ämnet idrott och hälsa

Jag har skriftligen informerats om studien och samtycker till att delta.

Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien när som helst utan att ange något skäl.

Min underskrift nedan betyder att jag väljer att delta i studien och godkänner att Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH, behandlar mina personuppgifter i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning och lämnad information.

.....

Underskrift

.....

Namnförtydligande Ort och datum

Kontaktuppgifter

August Frisk Lindahl, Mail: XXX

Björn Idh, Mail: XXX

Handledare: John Berg, Mail: XXX

Allt gott, August och Björn

Bilaga 3 Frågebatteri

Bakgrund

- Hur länge har du arbetat som idrottslärare?
- Vilka årskurser undervisar du i?
- Har du någon bakgrund inom föreningsidrotten? (Om ja, i så fall vilken?)

Användning av tävling i undervisningen

- Hur brukar du använda dig av tävling i din undervisning?
 - I vilka moment "tävlar" ni?
 - I vilka moment väljer du bort tävling?

Tävling som pedagogiskt verktyg

- Ser du tävling som ett medel för elevernas kunskapsutveckling?
- Hur anpassar du tävlingsmomenten för att möta elevernas olika färdighetsnivåer och tidigare erfarenheter?
- Händer det att du använder dig av tävling som motivation för dina elever?

Elevers attityd till tävling

- Hur tror du att tävling påverkar elevernas uppfattning av ämnet idrott och hälsa?
- Har du märkt några förändringar i elevers attityder gentemot tävlingar över tid?
- Har du uppfattat om det är några av dina elever som inte gillar att tävla? (Vilka?)
- Har du uppfattat om det är några av dina elever som gillar att tävla? (Vilka?)